

WILG & MAND

1988-1

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand-vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken, e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (inclusief de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W. Vink

Secretaris : C. Tutein Nolthenius

Penningmeester: H.P. Verboord

Leden : P. Craenen, P. van den Dool, A.D. van 't Hoog,
G.M. Pot-van Regteren Altena, T. Rulkens

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, J. Ooms, G.M. Pot-van Regteren Altena,
C. Tutein Nolthenius

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat.
Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

✓ Heemstra laan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, Amrobank, Vlijmen

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.
Zevende jaargang, 1988 nr. 1

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

In het voorgaande bulletin is al gewag gemaakt van de verre reis, die het echtpaar Van 't Hoog heeft kunnen maken. Op naar Holland Village in Japan om daar vijf weken lang te laten zien hoe een Nederlandse vakman manden vlecht met materiaal van eigen bodem. Conform zijn belofte heeft de mandenmaker in kwestie zijn ervaringen op papier gezet. En dat met veel oog voor interessante details. Oordeelt u zelf.

Ohayo Gozaimasu

U kent het wel: "mōrgen" als het om goede bekenden gaat of "goedemorgen" als het wat formeler moet. Zo ook als je de ontbijtzaal in een Japans hotel binnenkomt. "Ohayo Gozaimasu." Je buigt daarbij hoofd en rug naar voren. Ook bij aankomst in Holland Village klinkt dezelfde kreet. Op het plein waar we demonstreren proberen we "good morning". En zowaar, deze groet wordt in dezelfde taal beantwoord. Zelfs een goedgeprobeerd "goedemorgen" klinkt welluidend en welgemeend uit een Japanse mond. Hoewel de spreker in kwestie zelf verbaasd is over de wonderlijke klanken die uit zijn keel komen. Hoe kan een welopgevoed volk zulke gorgelgeluiden ontwikkelen. Voor Japanse stembanden zijn het moeilijke wanklanken. Nederlandse studenten Japans hebben er van huis uit geen moeite mee. Twaalf van hen lopen een jaar lang stage in Holland Village en op andere plaatsen in Japan. Zij zijn reddende engelen als een gesprek met een Japanner niet wil vlotten of als een vraag niet begrepen wordt. Verder zijn ze voortreffelijke gidsen in een land waar taal en teken voor ons raadselen blijven.

Met dit verslagje probeer ik een beeld te schetsen van ons bezoek aan Japan en dan vooral aan Holland Village, gelegen op een van de vier grote eilanden die samen Japan vormen. Holland Village ligt een uur rijden (per bus) van Nagasaki, een grote stad in zuidwest-Japan. Het is een stukje Nederland tussen de bergen aan een grote baai. Een deel van Holland Village is boven water gebouwd. De huizen kleven soms tegen de bergen aan: koopmanshuizen tegen rotsen. Een vaderlandse molen ontbreekt niet. Ze draait met constante snelheid, ook bij windstil weer. Stil aan de kade ligt het prachtige schip van de "Vereenigde Oost-Indische Compagnie" (VOC) dat "net echt" werd nagebouwd. Stipt iedere 10 minuten vertrekt een veerboot naar de overkant, waar het grootste deel van Holland Village is gelegen. Halverwege de oversteek passeert de terugkerende raderboot die via grote zijwaartse schoepen wordt voortgestuwd. Steeds vervoeren deze boten honderden Japanners, over en weer.

Demonstraties

Enkele Nederlandse ambachtslieden, die naar Holland Village zijn gehaald om hun handvaardigheden te demonstreren, doen dat aan genoemde overkant. Wij - de gasten uit Veessen - blijven aan deze zijde. Mijn mandenmakersplank heeft een goed plaatsje gekregen op een groot buitenplein, dat overdekt is. Ik ben gestoken in een zwarte manchesterbroek, blauwe kiel en wilgeklompen. Vooral m'n klompen blijken blikvangers te zijn, die met verbazing worden bekeken. Heel vaak wijzen bezoekers met hun wijsvinger op het puntje van hun neus en bedoelen dan: "mag ik de klompen passen of een foto nemen". Soms doen ze onhandig (onvoetig) een paar klossende stappen hetgeen onmiddellijk resulteert in gelach en gekiek. Na zo'n scene wordt er vriendelijk gebogen en gaat men weer verder. Want er is veel te zien en te fotograferen in Holland Village. Een wegwerpcamera blijkt een heel gewoon attribuut te zijn. Na één uur zijn de foto's ontwikkeld en afgedrukt. De commercie viert ook hier hoogtij.

Terug naar de plank! Van het door ons meegenomen wilgehout is de ongeschilde teen reeds geweekt (zo'n veertien dagen). Het is ook buiten best te verwerken. Het witte hout vergt meer zorg. Het is snel droog in het zonnige weer met temperaturen van 18°-20° C en met een briesje van over de baai. Voor het geschilde materiaal is dan ook altijd een ton met water bij de hand.

Als extra had ik een Japans zitje: een zitting zonder poten maar wel met een rugleuning, die kon worden teruggeklapt. Op onze hotelkamer hebben we vijf weken op zulke stoelen gezeten. Alles went.

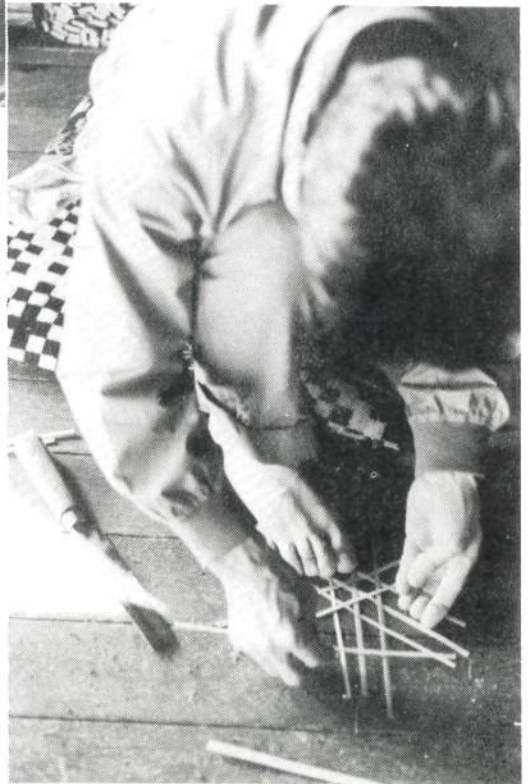
Voor ons school een stuk spanning in de interesse voor ons werk. Welke manden zouden gekocht worden? Men kent in Japan wel tenen manden, maar die worden ingevoerd. In Japan worden geen manden gevlochten van wilgeteen. Dat betekende voor ons een voordeel. Een typisch Nederlands ambacht werd gedemonstreerd. Gedurende de vijf demonstratieweken is het accent wel op de kleinere mandjes komen te liggen: niet te zwaar, niet te veel ruimte innemend en makkelijk mee te nemen. Toch gingen ook grote wasmanden en een eendenest van de hand. Zelfs een aardappelmand vond aftrek. In Holland Village deden we dezelfde ervaring op als in Nederland: de behoefte aan vlechtwerk valt niet voorspellen, ze blijft een verrassing.

Tijdens ons verblijf in Holland Village trad er drie weken achtereen een dansgroep op uit Hindeloopen: "Aol Hielpen". Al na een paar dagen kwam deze groep op het idee om een grote mand te laten maken waarin een Japanse schone zou kunnen worden "ont-

De Japanse mandenmaker
 bezig met het splijten
 van bamboe

De rechtersvoet van
 de vlechter helpt een
 "handje" mee

voerd". Het idee resulteerde in een verzoek aan mij en ik voldeed er graag aan. Het werd een mand met deksel en daarin een hoofdgroot gat en daarop weer een sluitend mandje als hoofddekseel. Het succes, vooral onder scholieren, was heel groot. Menige schoolgaande jongedame is er ingezet voor een unieke foto. Met het erin beuren was iedereen zeer behulpzaam, maar het eruit tillen liet vaak op zich wachten. Daarvoor waren helpende handen onontbeerlijk met als gevolg toenemende hulpeloosheid in de mand en groeiende pret er omheen.

Japans vlechtwerk

Wij van onze kant hebben de wens geuit eens een Japanse mandenmaker aan het werk te zien. We hadden al de nodige boeken over Japanse bamboemanden meegenomen. Voor dat uitstapje zouden we niet meer dan één dag kunnen uittrekken want meer dan één dag vrij per week was er niet bij. Op zeven uur "bussen" van Holland Village vandaan, op het oostelijk deel van het eiland, bevond zich een centrum van mandenmakers. Al te ver voor een dagtocht. Gelukkig was men erg behulpzaam met het zoeken van adressen van mandenmakers dichterbij "bij huis". Dat zoeken bleek net zo problematisch te zijn als in Nederland. Waar vind je ze nog, die vakmensen? Er bleek er een in Nagasaki te zijn. En dan begint een speurtocht, samen met een Nederlandse studente Japans die de instructies zowel in het Engels als in 't Japans op een papiertje heeft staan. We komen zonder verdere hulp aardig dicht in de buurt maar nog niet op de juiste plek. Een in de arm genomen oudere man gaat ons vastberaden voor en brengt ons bij de mandenmaker. Buigen, geen handen schudden maar schoenen uit en op de vloer gaan zitten. De Japanse vlechter laat ons zien hoe bamboe wordt gespleten en in flinterdunne strookjes wordt gesplitst. En dat met een groot dik mes! De rechtersok van de mandenmaker gaat uit en zelfs zijn grote teen gaat assisteren. Het lijkt zo makkelijk te gaan en het gaat zo regelmatig. Eerst wordt een bamboestengel in vieren gespleten en ieder kwart weer in repen van de gewenste breedte. Het binnenste deel van zo'n bamboepart wordt niet of nauwelijks gebruikt. Het gaat vooral om de buitenste lagen. De buitenkant is het mooist: groenig met een harde glimmende bast. Die wordt vooral als "inslag" gebruikt. Het overige wordt voor de "ribben" en het frame gebruikt. Bamboemanden worden heel anders geconstrueerd dan onze wilgemanden. Bodem en wanden zijn één geheel. Het is een wijze van vlechten met nauwelijks verschil in dikte tussen inslag en staken of horizontale en verticale stroken. Er is wel verschil in breedte. Er worden heel veel schaalmodellen gebruikt met zeshoekige gaten. De stroken gaan over en onder elkaar door. Als we de mandenmaker bezig-

Een Hollands tafereel in Japan:
een kaarsenmaker, plateelschilder
en mandenmaker heel even zonder
toeschouwers

Ontvoering in de "vangmand"
richting VOC-schip? 't Lijkt
er wel op.

zien is het vlechten nauwelijks te volgen, zó rap gaat hij te werk. Het zeer bijzondere ingewikkelde vlechtwerk hebben we ook in enkele winkels kunnen bewonderen. Een volgende keer (wie weet!) hopen we meer te zien van de vlechttechniek. Maar dan zullen we meer tijd beschikbaar moeten hebben dan één dag.

Mijn vrouw en ik raken nog altijd niet uitgepraat over die boeiende weken in dat verre Japan. Mijn klompen zijn er achtergebleven. Ze zullen tijdens een volgende demonstratie weer dienst kunnen doen als fotogenieke blikvanger. Voorlopig zeg ik "Sayónara" (tot ziens!).

A.D. van 't Hoog

KORVERSLIED

(gemaakt door een woordenvlechter in Stokkem)

Ik ben een korver vrank en vrij
Met Stokkems bloed in d'adren
Met korven wonnen hunne kost
Mijn vader en voorvaderen
'k Werd in een wissen wieg gestopt,
Lag ik er niet te wenen
Dan stak ik door het gevlochten hout
Mijn vingers en mijn tenen.

Van negen jaar en vroeger al
Hielp ik in 't wissen stropen
't Is jammer hoorde ik toen alreeds
Het hout zo duur te kopen.
Ik moest mijn handjes met een kous
Met een oude kous omgorden
Toch waren ze na veertien dagen
Gans geel en bruin geworden.

Van veertien jaar al op de plank
Werkte ik met vlugge handen
De wissen ruw en ongeschild
Tot fruit en botermanden.
Thans ben ik in de kunst volleerd
In d'eedle kunst der korvers
En vlecht het fijnste huisgerief
Voor boeren en voor borgers.

Geen wind of weer of regenbui
kan op de plank mij deren.
Ik zit er als een prins ten toon
En lach met alle weren.
Komt naderhand die lieve zon
Door wolk en nevel gluren
Dan kruip ik op en ga op straat
Wat praten met de burenen.

Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat
Met wis en messenkliever
Mijn benen rond de mand gekromd
Zo vlocht ik voort met iever.
Ben ik van 't werken op de plank
Vermoeid of stram gelegen
Dan zegt mijn vrouw schept eens lucht
Ik zal de manden vegen.

Ik win niet veel, maar toch genoeg
Om vrouw en kroost te voeden
'k Vlecht en veeg jaar in en uit
Vertrouwend op Gods hoede.
Ik zoek geen eer, geen adeldom
Geen schatten te verwerven
Maar korver zijn, dat is mijn eer
Als korver wil ik sterven.

Pastoor Van Vinkenroye

Mandwerk voor de kraamkamer

Twee schenkingen voor onze collectie waren afgebeeld in Wilg & Mand 1987-3: een vuurmand (geén luiermant!) en een mandje dat in 't Frans pèse-bébé werd genoemd, zo te zien ook van Franse makelij. Geen babyweegschaal inderdaad, maar wel, naar 't mij voorkomt, een mandje om een baby op te wegen. De aanschaf van een echte babyweegschaal zal voor velen te kostbaar zijn geweest. Maar om de zuigeling op de keukenweegschaal te leggen, al werd 't wicht dan ook lekker boutje of schatteboutje genoemd, had ook zijn bezwaren: te koud en te klein. Daarvoor zal dit mandje uitkomst geboden hebben.

De vuurmand is eeuwenlang in Nederland in gebruik geweest. Hij diende om kleertjes en luiers te warmen. Onderin lag in een metalen bakje een kooltje vuur of een gloeiend turfje. Tot in de twintigste eeuw zijn zulke vuurmanden gevlochten. Mandenmaker Ofman (Alkmaar) herinnerde zich dat zijn vader ze maakte, en dat ze gewoonlijk tegelijk met de wieg besteld en afgeleverd werden.

De luiermant of kindskorf was in de zeventiende eeuw en later een hoge, rechthoekige mand-met-deksel, waarin kleertjes en luiers werden bewaard. In veel steden, niet alleen in Nederland moesten de mandenmakers deze als "proef", als meesterstuk, maken, wilden ze toegelaten worden tot het gilde. In de 19e eeuw kwam een ander type in zwang: een rechthoekige, ondiepe mand met een brede vlakke rand zonder deksel, wellicht import uit Duitsland. De invloed van Biedermeier of Jugendstil kon daarin zichtbaar zijn.

M.P.

Het iken van manden

1. Turfmanden en het "cruysijser"

Vanaf het moment dat de mens handel ging drijven heeft er behoefte bestaan aan vastgestelde maten en gewichten. Geknoei daarmee is altijd verleidelijk geweest en controle was dus noodzakelijk. Al vroeg maken verordeningen van stadsbesturen melding van de ijkmeester, een stedelijke functionaris die deze controle moet uitvoeren of doen uitvoeren. Dit gebeurde o.a. aan de hand van standaardmodellen, zogenaamde slapers. Het vereiste ijkmerk werd aangebracht met stempel of brandijzer.

Ook turfmanden werden geijkt

Nederland was veel veengrond rijk en de daaruit gewonnen turf kon eeuwenlang, dank zij de vele waterwegen en ruim wind in des schippers zeilen, naar verhouding goedkoop aangevoerd worden, o.a. naar de steden als huisbrand. Zo'n zeventig jaar geleden waren turfschippers, turfkisten, turfhokken en turfzolders nog algemeen bekende begrippen.

Hoe ging dat transport en het vaststellen van de juiste maat en inhoud nu in zijn werk? Een Alkmaars raadsbesluit uit 1597 luidt dat de turfvolsters de manden moesten sluiten na ze driemaal geschud en gestoten te hebben. Het waren in die tijd dus vrouwen die (mogelijk bij de aanlegplaats van de schippers, de turfmarkt) het behoorlijk zware werk, het vullen van de manden, moesten verrichten. De vulling moest bovendien door dat schudden en stoten nog compacter en dus zwaarder worden. Zwaarder op de rug van de turfdragers die voor het verdere transport zorgden. Deze dragers waren verenigd in een gilde en in dienst van het stadsbestuur. Aan de dekens van dit gilde was - althans in Alkmaar - de controle op maat en inhoud opgedragen. De manden waren daar eigendom van het weeshuis, dat inkomsten had uit de verhuur ervan. Misschien werden de manden ook in het weeshuis gemaakt. Uitdrukkelijk werd verboden manden uit het raam te gooien! De lege manden werden waarschijnlijk weer opgehaald en op de turfzolder bewaard. Naar beneden gooien was dan de eenvoudigste weg om ze op de begane grond te krijgen, maar voor de manden was dat natuurlijk niet zo best. Overigens is ook vandaag de dag zo'n toepassing van de zwaartekracht nog weleens onweerstaanbaar. Ik merk het aan volle vuilniszakken die soms van zevenhoog vallen.

Ook over de wijze waarop mand en inhoud gemeten werden komen we uit Alkmaarse raadsbesluiten wat meer aan de weet. In 1600 werden de gildedekens gemachtigd om zowel in het weeshuis als in

de turfschepen de manden na te meten "zoo mettet enckel als mettet viercant ofte cruysijser". Dit instrument komen we vaker tegen. Tot in 1804 in Haarlem en Leiden. In het museum de Lakenhal te Leiden wordt een volledig stel "cruysijzers" bewaard. Het tekeningetje rechts geeft een indruk hoe ze er uitzien. Het is duidelijk dat hiermee bodem- en bovendiame-ter en de hoogte van de mand binnenmaats gemeten kunnen worden.

Manden die te klein bevonden werden of "Meer als drie Anckers aenden bodem hebben" (dit betreft "verboomde" d.w.z. van een nieuwe bodem voorziene manden) moesten vernietigd worden. Voor het meten van de inhoud van de mand kon gebruik gemaakt worden van "een klein leren Riem, hebbende aan beide zijden een ijserbeslach ende zijnde behoorlijcken op seekere mate ge-eijckt en met het waepen deser stede geteijckent, om daer mede te meeten en te peijlen off de manden behoorlijk aengelecht en opgehoocht en gestooten zijn of niet".

Speurwerk in Friesland

Friesland levert enige gegevens over de gang van zaken in de 18e eeuw. In de Statenboeken, kasboeken van de Staten van Friesland, wordt op 14 november 1716 een betaling van 150 gulden geboekt, gedaan aan "Joseph van de Wal, Mr. Korfmaecker binnen Leeuwarden wegens gedaene reysen met een model van een Korf en dubbelde maetijzers volgens vorige observantie op den Sept. 1678". Deze mandenmaker kreeg blijkbaar de opdracht om Friesland rond te reizen en overal de maatmanden te controleren. In 1767 is er weer sprake van klachten en verschijnt er een "Publicatie omtrent de maten der Turf- en Appel- of Fruitkorven". Daarin maken Gedeputeerde Staten bekend "dat van den eersten January 1768 geene Korven tot het meeten van Turf of verkopen van Appels of andere Oeft en Fruit, zullen mogen worden gebruikt, als dewelke gemaakt zyn na de Maat, door Ons aan de respective Geregten van Grietenyen en Steden daar van afgezonden, en welke door de Ytigmeesters zullen moeten geytigd zyn op een houten band, in het midden van de Korf ingewerkt aan de buiten zyde". "Dat verders de Ytigmeesters op bekwame tyden, door de respective Geregten zelve te bepalen, bovengemelde Korven behoorlyk zullen visiteeren."

"Dat de Meeters van de Turf gehouden zullen zyn te houden Korven, die geheel ongekwetst en ongebonden zyn, en waar van de randen sterk en ongebroken zyn."

"Dat de Meeters de Korven drie maal zullen moeten schudden als

Turfdrager op koekplank
(waarschijnlijk begin 19e eeuw)
Collectie Schilstra, Bergen (N.H.)

"Hangoor" aan mand gevlochten
door P. van den Dool

dezelve ongeveer gevuld zyn tot wat beneden de rand, waarna boven op de Korf en op de randen in het ronde opgeloeigd zullen moeten worden zes Turven of lagen, in de hoogte spits eindigende."

Geen vrouwenwerk dus meer daar in Friesland, maar verder nog precies als in Alkmaar in 1600: driemaal schudden en dan loegen (Fries: loegjen). Loegen is hier duidelijk beschreven als een kop erop zetten, netjes van turven gestapeld. Misschien hetzelfde als wat in Alkmaar, minder duidelijk, sluiten wordt genoemd? Soms vind je een verduidelijking van zo'n tekst op een heel onverwachte plaats. Zie de turfdrager in volle actie op de koekplank! Juist tilt hij de volle mand, prachtig opgeloeigd, op zijn rug. Heel praktisch doet daarbij de driepoot aan, waarop de volle mand kon worden gezet. Misschien zat aan zo'n mand ook een hangoor (zie foto), zoals ons bestuurslid Van den Dool eens voor mij maakte. Dat oor is door middel van twee anker-teentjes horizontaal gezet. Dat geeft een betere greep bij het dragen. Niet alleen in onze tijd heeft de mens slimme dingen bedacht om zwaar werk te verlichten!

De gilden van stadswerklieden zijn, in tegenstelling tot de ambachtsgilden die in 1818 definitief werden opgeheven, veel langer blijven bestaan. Enkele gilden bestaan nog steeds, zoals het Alkmaarse kaasdragersgilde, zij het dat het thans uit historische overwegingen in stand wordt gehouden.

Leveringscontracten

Twee contracten voor levering van manden aan het Leidse turfdragersgilde, uit 1835 en 1857, zijn bewaard gebleven. De mandenmakers F. Haalebos, W. Mulder en P. Selliade (hij tekent P.R.P. Siljaade) zijn in 1835 de aannemers van de leverantie gedurende drie jaar van turf- en kolenmanden. Op "de laatste February des jaars" moesten zij iedere turfdrager voorzien van drie nieuwe turfmanden, met rode verf gemerkt met "het nummer van de Maaker" en aan de andere kant dat van de "Draager". Voorts moesten 40 kolenmanden aan het gilde worden geleverd, eveneens gemerkt. Tenslotte moesten ze de manden, indien nodig, repareren of vervangen. Nauwkeurige omschrijving van het eigendom en de vergoeding bij vermissing volgt dan. Blijkbaar bleven de manden eigendom van de maker bij wie de drager ze moest brengen voor reparatie en ook bij invallende vorst als er geen turf aan de markt kwam. Er wordt dus een relatie gelegd tussen drager en maker en de vorstperiode wordt meteen benut. De drager wordt verplicht de manden - steeds is er sprake van mandens, op zijn Zuidhollands - met zorg te behandelen en niet uit te lenen, en zich jegens de mandenmaker "bescheyden te gedragen".

Zo kwamen we deze onmisbare schakel in de leverantie van brandstof - de turfdrager met zijn manden - tegen in de loop van 2½ eeuw, generatie na generatie.

M.P.

Bronnen: G.A. Alkmaar, Stadskeurboeken dl. 27, 29 en 34 - R.A. Leeuwarden, Index op beroepen in Statenboeken - Publicatie van G.S. van Friesland 1767, coll. Zodenkamp, Prinsenbeek - G.A. Franeker, nr. 2357 - G.A. Leiden, Gildearchief, Turfdragers - Buwalda, Meerburg & Poortinga, Frysk Wurdboek, Boalsert 1971.

Het paard in de wieg

De hieronder afgedrukte kaart is een prentbriefkaart van Historisch Museum De Dubbelde Palmboom in Rotterdam (in dat bezienswaardige Delfshaven!). In 1978 kreeg het museum van Heineken N.V. een snijraam ten geschenke: het paard in de wieg. De toelichting op de kaart maakt duidelijk hoe het paard "wiegepaard" werd. Geen mandenmaker heeft ooit van zo'n toepassing kunnen dromen!

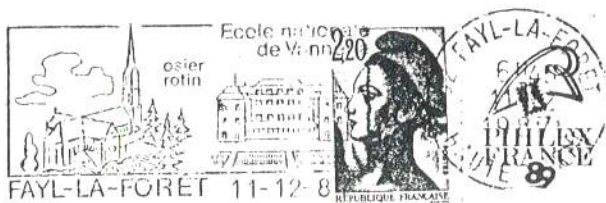

Bovenlicht van een huis aan het Rodezand, snijwerk eind 18de eeuw.

Het verhaal wil, dat een ruiter uit Den Haag in volle draf naar Rotterdam kwam met een bewijs van gratie voor een terdoodveroordeelde. In de stad aangekomen struikelde de schimmel voor een uitdragerij en kwam op een wieg terecht. Door dit oponthoud kwam de boodschapper te laat en was de veroordeelde reeds gehangen.

Post uit Frankrijk

Na een gedegen opleiding bij Arie van 't Hoog wilde Tonny Gerfen ook de "Franse vlechtschool" doorlopen. Hij kwam in Fayl-Billot en schreef ons deze brief:

"Voor hen die Fayl-Billot niet precies weten te liggen volgt hier een korte beschrijving. Het ligt in de regio Haute Marne. Wanneer je vanuit Luxemburg "omlaag" rijdt via Metz, Nancy richting Dijon kom je door Langres (via de autoweg er vlak langs). Bij Langres gaat een weg, de N19, naar het oosten richting Vesoul. Op 25 km in die richting ligt het plaatsje Fayl-Billot dat een mandenmakersverleden heeft. Door middel van de Ecole de Vannerie hoopt men er ook een mandenmakerstoekomst te houden. Er is een opleiding voor jongeren, grotendeels leerplichtigen. Ze bestaat uit + 2 dagen per week vlechtpraktijk. De resterende tijd wordt gevuld met vakken als Frans, geschiedenis e.d. op LBO-niveau. Verder is er een stage van 1200 uur voor volwassenen. Ze omvat een schooljaar met 7 uur per dag vlechten op maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag. De woensdagmorgen wordt besteed aan "osiëriculture" (wilgenteelt). Dit vak behandelt de aanleg en het onderhoud van een twijgwaard. Aan deze stage van 1200 uur is een financiële tegemoetkoming verbonden. De hoogte ervan is afhankelijk van de voorafgaande arbeidsomstandigheden. Wie meer dan de helft van de laatste twee jaar werkloos was ontvangt ff (Franse francs) 1.690,50. Wie in die tijd merendeels heeft gewerkt krijgt ff 4.255,50 of 70% van het laatste salaris tot een maximum van ff 12.676,50. Zo kan het voorkomen dat een negentienjarige in mijn groep, die bij zijn ouders woont, op ff 4.255,50 kan rekenen terwijl een cursist van 29 jaar, die getrouwd is en een kind heeft, genoeg moet nemen met ff 1.690,50. Wie daarover vragen stelt krijgt als antwoord: "Zo zijn nu eenmaal de regels".

Voor al diegenen, die belangstelling hebben voor mandwerk, is er in de oude school aan de Place de la Mairie een permanente tentoonstelling van manden. Deze "exposition", die zeker de moeite waard is, is elke dag zowel 's morgens als 's middags geopend. Alleen van 12.00 tot 14.00 uur is ze gesloten.

Voor hen die hun vakantie in dit gebied doorbrengen of die op doorreis naar het zuiden zijn loont het om Fayl-Billot aan te doen. In het dorp zelf zijn diverse winkels die manden verkopen, al of niet zelf gemaakt of zelfs geïmporteerd. Verder ligt onge-

veer 7 kilometer zuidwaarts het plaatsje Bussières-les-Belmont. Daar is een mandenmakerscoöperatie gevestigd, waarvoor circa 50 mandenmakers(maaksters) werken. Dat gebeurt via thuiswerk. Bijna allen hebben een twijgwaard van minimaal 50 are, omdat ze dan in de categorie osièrist-vannier vallen. Dat is financieel aantrekkelijk. Ze worden dan fiscaal tot de landbouwers gerekend en betalen diens gevolge minder belasting over hun totale inkomen. Of dat na 1992 in de EEG gelijkgetrokken wordt? Vooralsnog een vraag zonder antwoord. De Coöperatie zelf kan ook worden bezocht. Er kunnen heel wat manden worden bekeken en eventueel gekocht. De Coöperatie kent alleen geen vaste openingstijden. Soms is het personeel onderweg om mandwerk op te halen of weg te brengen. Een volgende keer wil ik graag wat vertellen over het vlechten tijdens mijn opleiding."

Tonny Gerfen

Vlechtcurso in Zuiderzeemuseum

Bij voldoende belangstelling zal deze zomer een basisopleiding mandenvlechten worden verzorgd in het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen. De opleiding zal een week duren. Bij grote interesse zullen de cursisten over een aantal weken worden verspreid.

Het programma en al wat daarbij komt kijken is pas goed in te vullen als het aantal deelnemers bekend is. Wie de cursus wil volgen wordt dan ook verzocht zich meteen schriftelijk aan te melden bij het W&M secretariaat, v. Heemstra laan 35, 6814 KB Arnhem. Geef s.v.p. aan welke week in de periode 18 juli tot 14 augustus uw voorkeur heeft (zonder dat de garantie kan worden gegeven dat het die week wordt).

De cursus zal worden geleid door Tonny Gerfen wiens brief uit Frankrijk u zojuist heeft gelezen. Het Zuiderzeemuseum is een ideale lokatie voor de cursusactiviteiten. Over de kosten en de overnachtingsmogelijkheden wordt elke geïnteresseerde zo snel mogelijk geïnformeerd. Eerst dient bekend te zijn op hoeveel kandidaten kan worden gerekend! Dus...reageer op korte termijn!

Mosschenmand en Meezenkorf

Reeds tientallen jaren verricht ik onderzoek naar de technieken en de hulpmiddelen die in ons land toegepast werden voor het vangen van vogels. Het is mij bekend dat ook vangkooien, gevlochten van teen, werden gebruikt zoals de mussenmand. In het boekje "Uitspanningen van het Buitenleven", dat in 1840 in Amsterdam bij de gebroeders Diederichs anoniem is uitgegeven, staat de volgende beschrijving:

"De Mosschenmand, deze is rond in de omtrek, van gevlochten tien; de bodem heeft eene doorsnede van ongeveer 1 El (3 voeten Rijnl.); de hoogte in de rondte is van 6 palmen (2 voeten Rijnl.), met een deurtje, waardoor men den arm kan steken, om den gevangen vogel uit de mand te nemen; van de rand zijn de tien (die rondom een vinger breedte van elkander staan) binnenwaards naar beneden gebogen en loopen fuiksgewijze, met eene ronde opening van ongeveer drie vinger breedte, te zamen, op den afstand van ruim eene handbreedte van den bodem, door dit gat kruipen de vogels, om zich aan het onder hetzelfde liggende aas te vergasten, en als zij eenmaal in de mosschenmand zijn, kunnen zij niet weder door het gat terug keren, maar trachten vruchteloos aan de getraliede zijde te ontkomen; op deze wijze kan men eene menigte vogelen, in korten tijd, en met het meeste gemak, meester worden."

Over de Meezenkorf is de onbekende schrijver beknopter:

"Deze is van gevlochten tien, ter hoogte van 6 palmen (2 voeten Rijnl.) rond, en over kruis ruim 4 palmen (16 duimen Rijnl.); hij is ligt en gemakkelijk mede te dragen; de opening wordt met eene oude kous gesloten; men kan deze korven bij de mandenmakers kopen."

Graag zou ik u als donateur van Wilg & Mand de volgende vragen willen stellen:

Weet u iets over het maken en het gebruik van deze vangkooien? Wanneer was dit soort vlechtwerk nog in gebruik, in welke streek en met welk doel: kooivogelvangst, vogelconsumptie, vogelbestrijding?

Er schijnen diverse typen in gebruik te zijn geweest. Voldoet het type dat u misschien kent aan bovenvermelde beschrijving of wijkt het daarvan af? Waar is dit soort manden nog te vinden?

Uw reactie is welkom bij H.F. Arentsen, Dick Tolstraat 77, 1132 KH Volgendam, tel. 02993-67017.

Te veel is ongezont.

